

SIRATÓ

Az ég szürke volt, ólomszürke, sehol sem felleg, sem világosság, sem sötétség, egyszínű szürke, elviselhetetlenül közönséges szomorú ég volt az.

November. A hó már második napja nem bírt megeredni. Egy nap délelőtt szitálni kezdett. Az asszony kint állott s a virágokat szedte, a késő őszen virító mindszent-virágokat.

— Milyen orrom van! — mondta az ember s csillogó szemmel nézett az asszonyra.

Ez kicsit elmosolyodott. A mosolya épp olyan volt, mint az ég, egyszínűen szürke.

— Megmondtam az este, hogy le kell szedni! — folytatta az ember.

A virágok szirmán figyelmes szem meglátta a bogyadást. Az éjjel megcsípte a dér. De nap nem sütött ma rájuk, úgy hogy még bírták, állották, nem hervadtak még meg.

— Jó hogy a többi a pincében van! — dicsekedett újra a kis ember, és folyton rá-ránézett az asszonyra, aki szomorú kézzel emelgette a virágok bugáját.

— A többit is le kellett volna szedni, — szólt az asszony és sajnálta a megfagyott virágokat.

Az ember ránézett megint. Sovány kis ember volt, fázékony, suszter-ember, két eres kezét a zöld köténye alá dugta s kicsit didergősen állott a krizantémok mellett. Kurta kis kabát is volt rajta, de kalap nem. Szőkésbarna hosszú haja a homlokába lógott, kis bajusza kicsit vigyorogva lecsapzott, olyan furcsa, bizalmas kis ember.

— Maga megmondta, Ócsai úr, — szólt az asszony.

Az ember boldogan mosolygott.

— Úgy-e, meg.

— Meg.

— Gondoltam én mindjárt, ahogy délután négy óra tájban megéreztem a felszél hidegségét. Mingyán eszembe jutott, hogy szólok nagysádnak, tessék leszedni a virágot, mert lefagy.

— Gondolt rá Ócsai úr.

— Mingyán arra gondoltam.

— Bár mindet leszedtem volna.

— Nem tetszett egészen hinni.

— Mert meg tegnap jó idő vót.

— Az igaz, de én megéreztem.

— Szép, hogy gondolt a virágra.

— Mert a nagysádé.

— Persze!...

De hirtelen elhallgatott. A beszéd olyan szürke volt, mint az ég, mint a szürke november. De mintha a beszéd mélyén kicsire összegömbölyödött magvak húzódnának meg, szívek, élettél, a jövő tavasz reménységével tele.

A virágokra nézett, a késő őszi erős virágaira, melyeket a fagy megérintett már s amelyeken még nem érzett meg a fagy ereje... Olyan egyhangúan szürke a világ, hogy még a virág sem hervad meg az előfagyótól Csüggedten nézett rájuk s a nyár ragyogó melege jutott eszébe, amely hiába volt olyan tüzes és olyan virító, ezeket a szomorú, nehézillatú virágokat mégsem tudta kinyitni... Ezek most akarnak virítani, szegények. A késő őszen, a fagy elé...

— Jön a posta, — mondta aztán.

— A posta? — szólt a fiatalember. S az utcára nézett, ahonnan a kis, döcögő postásasszony jött fölfelé.

S mind a ketten hallgatva várták, mint a sors közeledését. Félve és nyomott kedvvel. Szomorúan és titoktól rettegve; mint ez a szürke őszi nap várja a megérkező telet, a téli vihart, a viharos borzasztóságot.

Az újságot hozta s a postásasszony, ahogy odaadta, alázatoskodva szólt:

— Tessék adni egy kis virágot.

— Vegyen.

Az asszony hóna alá kapta a csomagját és szedni kezdett. Kis öreg asszony volt, fekete kendős, kicsit görbe hátú, mosolyogni igyekvő asszonyka, a veje elesett orosz földön. Még levelet írt, a levél megjött s abban az órában, mikor a felesége itthon olvasta, ő elesett... A fia oda van az olasz harctéren, folyton kunyorál neki itt is, ott is valamit: küldi; a virágot is neki szedi, még ma bepakolja s elküldi neki.

— Megfagyott egy kicsikét, — mondja hirtelen.

— Meg, mert fagy volt az éjszaka.

— Meg. Megfagyott. Megérte egy kicsit a hideg, — és az épebbek után keresett.

— A többit leszedtem. A pincébe van.

— Igenis. Lankadt egy kicsit.

— Igen.

— Bizony a virág nem állja a fagyot, — szólalt meg a suszter is és nevetve köhögött.

— Maga is megfázik, Ócsai úr.

— Én nem, én hozzá vagyok szokva.

Nevetett. Az asszony is nevetett. A postásnő is nevetett. A virágok is nevetve rezegtek a didereggető északi szélben, mindannyian fáztak.

— Köszönöm alássan, — mondta a postásasszony s rájuk se nézett, szinte futva ment el apró lépteivel.

Ők ketten utána néztek és vidám arccal hallgattak.

— Nem jött levél? — szólt a suszter.

Az asszony úgy tett, mintha most nézné meg.

— Nem, — mondta és sóhajtott.

— Csak az újság.

— Csak.

Az asszony elolvasta a címet... a nevet... kétszer, háromszor, tízszer csak olvasta az ura nevét. Egy éve és egy hónapja jött az utolsó levele... eltűnt... oda a kovács.

És mi maradt helyette? A suszter?

— Igaz, nagysád, — szólt a suszter.

— Tessék, — s oly szívesen, szinte részvétellel nézett rá.

— Lesz cukor.

— Ugyan.

— Egy kuncsaft jön tegnap: kérem, Ócsai úr, legyen szíves talpalni, de valódi talppal, Ócsai úr, — kérem: mondom. Lehet. De! ... Egy kiló valódi cukor! — s nevetett hozzá. Boldogan és fázósan.

Az asszony hosszan nézte. A suszter arca csakúgy sugárzott. Miért? Mitől? Olyan hig a húsa, szinte szétfolyik; az arca halavány és viaszszínű: még hadimunkára se vitték el. De olyan jó fiú. Gondol a virágaira, gondol a cukorra... Egész nap ott ül a tűke mellett, minden éjjel hajnalig ég a lámpa, folyton dolgozik és sohasem gondol másra, csak órá... Meg a csibéire is, meg a virágaira is... Az őszi virágot menti a fagytól...

Ó Istenem, milyen jó volna meghalni!

Kimondhatatlan szomorúsággal nézett végig a kerten. A mellében szorongás volt, a torkában valami fojtogató gyötrellem. Ó, olyan kár élni. Miért? Hogy a novemberi szürke ég alatt még itt lélekzen egy lélek?... egy kis ideig... Minek élni egy ilyen nőnek, akinek semmi értelme nincs... Söpörni, mosni, főzni, söpörni, ásni, gereblyélni, ültetni, elsöpörni ami van s ültetni, hogy legyen... Főzni és enni adni s enni hogy másoknak adhasson enni... Minek élni egy kovácsnének? akinek eltűnt az erős, goromba férje, aki gonosz volt és kegyetlen, vert, követelt, szitkozódott és annyi gyerek... tíz év alatt hat gyerek... Lassan tépegette, simogatta a kicsit hervadó krizantém virágot, s kimondhatatlan szomorúság, férfiszomorúság ült a lelkén... Hideg volt a kemény és tüzes férjéhez... Sose értette a hevességét, félt a csókjától, reszketett a szorításától, gyűlölte a nedves, éggő szemeit. S most itt a kis suszter, lágy és alázatos és hajlékony, mint a lágy viasz: és ez sem kell!... Minek? Hogy ez könyörögje, amit a másik követelt?... Csak ki kell a kezét nyújtani... csak el kell fogadni... De minek... A kert föl van szántva, el kell fogadni... De minek... A kert föl van szántva, a barna hantok, a sötét friss barázdák már elvesztették első csillogásukat, szétomlottak a rögök. Várják a magot, amit beléjük ültetnek tavasszal, várják a barna krumpli-gumót s az apró sárga kukoricaszemet... mindegy Hát ő is? Ő is megszántott föld legyen s ő is befogadja ami jön, ahogy jön?

Utált, szomorú élet. Szomorú és utálatos az élet. Örömtelen, céltalan.

A férfi, az más. Az szétszórja a magot és gázol a fekete földön. Vet és arat és dalol. A keze alatt csattog a kalapács és szikrázik a vas és kardot köt az oldalára és öl. Keresztülszúrja az ellenséget, nem nézi, jó ember, rossz ember... s golyót lő ki a fegyveréből, csattogó golyót, nem nézi hova hull... És gyalogol, koplal, tömegben, csordában... De az asszony itt maradt és vergődik és férfi nélkül és sorvad és emészti magát.

— Ma meg is kell kapni, — szólt a kis suszter.

Az asszony rábámult.

Olyan régen állottak egymás mellett szótalán, el is feledte.

— A cukrot, — mondta könyörgő szemmel a suszter.

— Igen, — mondta az asszony.

— A gyerekeknek.

— Igen, — sóhajtotta az asszony.

A gyerekeknek! Szegénykék. Nem kapni se tejet, se kávé, se sót... se lisztet, se petróliumot, se krumplit, se grizt... se cukrot... A suszter minden kuncsaftjától szerez valamit.

— Maga jó ember, Ócsai úr, — mondta.

— De kérem, nagysád... — szólt a suszter s a szeme nedvesen parázslott, — szót sem érdemel.

S az asszony szeméből megindult a vékony patak. A könny patakja...

Elbágyadva, elgyötörve biggyedt el a szája. A férfiak mindig tudják, mit miért tesznek: asszonymak, szegénynek, ó Istenem, jó volna meghalni.

(1914)